

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

12 ianuarie 2023*

„Trimitere preliminară – Egalitate de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă – Directiva 2000/78/CE – Articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (c) – Condiții de acces la activități nesalariate – Condiții de încadrare și de muncă – Interdicția discriminărilor pe motiv de orientare sexuală – Întreprinzător independent care lucrează pe baza unui contract de antrepriză – Încetarea și nereînnoirea unui contract – Libertatea de alegere a părții contractante”

În cauza C-356/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Tribunalul Districtual al Orașului Varșovia, Polonia), prin decizia din 16 martie 2021, primită de Curte la 7 iunie 2021, în procedura

J. K.

împotriva

TP S.A.,

cu participarea:

PTPA,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna A. Prechal, președintă de cameră, doamna M. L. Arastey Sahún (raportoare) și domnii F. Biltgen, N. Wahl și J. Passer, judecători,

avocat general: doamna T. Ćapeta,

grefier: doamna M. Siekierzyńska, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 31 mai 2022,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru J.K., de P. Knut, adwokat, M. R. Oyarzabal Arigita, abogada, și B. Van Vooren, advocaat;

* Limba de procedură: polona.

- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, E. Borawska-Kędzierska și A. Siwek-Ślusarek, în calitate de agenți;
- pentru guvernul belgian, de C. Pochet, L. Van den Broeck și M. Van Regemorter, în calitate de agenți;
- pentru guvernul neerlandez, de M. K. Bulterman și P. Huurnink, în calitate de agenți;
- pentru guvernul portughez, de C. Alves, P. Barros da Costa și A. Pimenta, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de D. Martin și A. Szmytkowska, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 8 septembrie 2022,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 3 alineatul (1) literele (a) și (c), precum și a articolului 17 din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO 2000, L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între J. K. (denumit în continuare „reclamantul”), pe de o parte, și TP S.A., pe de altă parte, în legătură cu o cerere de despăgubire pentru prejudiciul rezultat din refuzul acestei societăți de a reînnoi contractul de antrepriză pe care îl încheiase cu reclamantul pentru un motiv întemeiat, potrivit acestuia din urmă, pe orientarea sa sexuală.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii Europene

- 3 Considerentele (9), (11) și (12) ale Directivei 2000/78 au următorul cuprins:

„(9) Încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă reprezintă elementele esențiale care creează premisele garantării șanselor egale pentru toți și contribuie într-o mare măsură la deplina participare a cetățenilor la viața economică, culturală și socială, precum și la dezvoltarea personală.

[...]

- (11) Discriminarea pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală poate compromite realizarea obiectivelor Tratatului de instituire a Comunității Europene, cum ar fi: un nivel al ocupării forței de muncă și de protecție socială ridicat, creșterea nivelului de trai și a calității vieții, coeziunea economică și socială, solidaritatea și libera circulație a persoanelor.

(12) În acest scop, orice discriminare directă sau indirectă pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală în domenii reglementate de prezenta directivă trebuie să fie interzisă în Comunitate; interdicția acestui tip de discriminare trebuie să se aplice, de asemenea, resortisanților din țări terțe, dar nu vizează diferențele de tratament bazate pe cetățenie și nu aduce atingere dispozițiilor privind intrarea și șederea resortisanților din țări terțe și accesul lor la încadrare în muncă și ocuparea forței de muncă.”

4 Articolul 1 din această directivă, intitulat „Obiectivul”, prevede:

„Prezenta directivă are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive de apartenență religioasă sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală, în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament.”

5 Articolul 2 din directiva menționată, intitulat „Conceptul de discriminare”, prevede la alineatul (5):

„Prezenta directivă nu aduce atingere măsurilor prevăzute de legislația națională care, într-o societate democratică, sunt necesare pentru securitatea publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor penale, protecția sănătății publice și protecția drepturilor și libertăților semenilor.”

6 Articolul 3 din aceeași directivă, intitulat „Domeniul de aplicare”, prevede la alineatul (1) literele (a) și (c):

„În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

(a) condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv în materie de promovare;

[...]

(c) condițiile de încadrare și de muncă, inclusiv condițiile de concediere și de remunerare.”

7 Articolul 17 din Directiva 2000/78, intitulat „Sancțiuni”, prevede:

„Statele membre stabilesc regimul sancțiunilor aplicabile în cazul nerespectării dispozițiilor naționale adoptate conform prezentei directive și iau toate măsurile necesare pentru asigurarea aplicării acestora. Sancțiunile astfel prevăzute, care pot consta în despăgubirea victimei, trebuie să fie efective, proporționale și disuasive. Statele membre notifică aceste dispoziții Comisiei până la 2 decembrie 2003, iar toate modificările ulterioare aferente, în cel mai scurt timp.”

Dreptul polonez

- 8 Articolul 4 din ustawa o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Legea privind transpunerea anumitor dispoziții ale dreptului Uniunii Europene în domeniul egalității de tratament) din 3 decembrie 2010 (Dz. U. nr. 254, poziția 1700), în versiunea consolidată (Dz. U. din 2016, poziția 1219) (denumită în continuare „Legea privind egalitatea de tratament”) prevede:

„Prezenta lege se aplică în ceea ce privește:

[...]

2) condițiile de acces la o activitate economică sau profesională și de exercitare a acesteia, inclusiv în special în contextul unui raport de muncă sau al muncii prestate în temeiul unui contract de drept civil;

[...]”

- 9 Articolul 5 din această lege prevede:

„Prezenta lege nu se aplică în ceea ce privește:

[...]

3) libertatea de alegere a cocontractantului, în măsura în care aceasta nu se bazează pe sex, origine rasială, origine etnică sau cetățenie;

[...]”

- 10 Potrivit articolului 8 alineatul 1 punctul 2) din legea menționată:

„Este interzisă orice inegalitate de tratament între persoanele fizice pe motive de sex, origine rasială, origine etnică, cetățenie, religie, confesiune, convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală în ceea ce privește:

[...]

2) condițiile de acces la o activitate economică sau profesională și de exercitare a acesteia, inclusiv în special în contextul unui raport de muncă sau al muncii în temeiul unui contract de drept civil.”

- 11 Articolul 13 din aceeași lege prevede:

„1. Orice persoană căreia i se aduce atingere ca urmare a încălcării principiului egalității de tratament are dreptul la despăgubiri.

2. În situațiile de încălcare a principiului egalității de tratament, se aplică dispozițiile [ustawa – Kodeks cywilny (Legea privind Codul civil) din 23 aprilie 1964] [...]”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 12 Între anul 2010 și anul 2017, reclamantul a încheiat, în cadrul activității sale economice independente, o serie de contracte de antrepriză succesive de scurtă durată cu TP, o societate care exploatează un post de televiziune publică la nivel național în Polonia și al cărei acționar unic este Trezoreria statului.
- 13 În temeiul acestor contracte, reclamantul a asigurat perioade de serviciu cu durata de o săptămână în cadrul biroului editorial și de promovare al Programului 1 al TP, în cursul cărora a pregătit montaje audiovizuale, trailere sau documentare pentru emisiunile de autopromovare a TP. W. S., directorul biroului editorial și de promovare al acestui program 1, precum și superiorul direct al reclamantului, programa perioadele de serviciu între acesta din urmă și o altă jurnalistă care desfășura aceleași activități ca el, astfel încât fiecare dintre ei lucra câte două perioade de serviciu a câte o săptămână pe lună.
- 14 Începând cu luna august 2017, a fost planificată o reorganizare a structurilor interne ale TP, în cadrul căreia sarcinile reclamantului urmau să fie transferate unei unități nou-înființate, și anume Agenția de creație, regie și publicitate.
- 15 În cadrul unei reuniuni de lucru care s-a desfășurat spre sfârșitul lunii octombrie 2017, s-a arătat că reclamantul figura printre colaboratorii care au trecut cu succes evaluarea în vederea acestei reorganizări.
- 16 La 20 noiembrie 2017, a fost încheiat un nou contract de antrepriză între reclamant și TP pentru o durată de o lună.
- 17 La 29 noiembrie 2017, reclamantul a primit programul de lucru pentru luna decembrie 2017, care prevedea două perioade de serviciu de o săptămână, care începeau la 7 și, respectiv, la 21 decembrie 2017.
- 18 La 4 decembrie 2017, reclamantul și partenerul său au publicat pe canalul lor YouTube un videoclip muzical de Crăciun de promovare a toleranței față de cuplurile de persoane de același sex. Acest videoclip, intitulat „*Pokochaj nas w święta*” („Iubiți-ne de Crăciun”), punea în scenă o celebrare a sărbătorilor de Crăciun de către cupluri de persoane de același sex.
- 19 La 6 decembrie 2017, reclamantul a primit un e-mail din partea W. S. prin care era informat cu privire la anularea perioadei sale de serviciu de o săptămână care urma să înceapă la 7 decembrie 2017.
- 20 La 20 decembrie 2017, W. S. i-a comunicat reclamantului că nu mai era prevăzut să efectueze perioada de serviciu de o săptămână care urma să înceapă la 21 decembrie 2017.
- 21 Astfel, reclamantul nu a efectuat nicio perioadă de serviciu în cursul lunii decembrie 2017 și, ulterior, între acesta și TP nu a mai fost încheiat niciun nou contract de antrepriză.
- 22 Reclamantul a introdus o acțiune la instanța de trimitere, Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie (Tribunalul Districtual al Orașului Varșovia, Polonia), prin care a solicitat obligarea TP la plata sumei de 47 924,92 zloți polonezi (PLN) (aproximativ 10 130 de euro), majorată cu dobânzile de întârziere legale, cu titlu de daune interese, precum și cu titlu de prejudiciu moral

rezultat din încălcarea principiului egalității de tratament ca urmare a unei discriminări directe pe motive de orientare sexuală în ceea ce privește condițiile de acces și de exercitare a unei activități economice efectuate în cadrul unui contract de drept civil.

- 23 În susținerea acțiunii menționate, reclamantul arată că a fost victima unei astfel de discriminări, cauza probabilă a anulării perioadelor de serviciu vizate la punctul 17 din prezenta hotărâre și a încetării colaborării sale cu TP fiind publicarea videoclipului menționat la punctul 18 din această hotărâre.
- 24 TP solicită respingerea acțiunii, susținând în special că legea nu garantează reînnoirea contractului de antrepriză pe care îl încheiase cu reclamantul.
- 25 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la compatibilitatea articolului 5 punctul 3) din Legea privind egalitatea de tratament cu dreptul Uniunii, în măsura în care această dispoziție exclude din domeniul de aplicare al acestei legi și, prin urmare, de la protecția împotriva discriminărilor, conferită de Directiva 2000/78, libera alegere a cocontractantului, numai cu condiția ca această alegere să nu se întemeieze pe sex, rasă, origine etnică sau cetățenie.
- 26 Această instanță ridică problema dacă situația în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din Directiva 2000/78, care garantează protecția împotriva discriminării pe motive printre altele de orientare sexuală, în ceea ce privește condițiile de acces la încadrare în muncă, la activitățile nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, precum și condițiile de încadrare și de muncă.
- 27 În primul rând, instanța menționată ridică în special problema dacă activitatea independentă a reclamantului poate fi calificată drept „activitate nesalariată”, în sensul acestui articol 3 alineatul (1) litera (a).
- 28 În al doilea rând, instanța de trimitere ridică problema dacă această dispoziție trebuie interpretată ca având ca obiect asigurarea unei protecții împotriva discriminărilor întemeiate pe criteriul orientării sexuale și într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, din moment ce refuzul de a încheia un contract cu un lucrător independent numai pe motive de orientare sexuală este o manifestare a unei restricții privind condițiile de acces la activitățile nesalariate.
- 29 În aceste condiții, Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Tribunalul Districtual al orașului Varșovia) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din [Directiva 2000/78] trebuie interpretat în sensul că permite excluderea din domeniul de aplicare al acestei directive și, în consecință, excluderea de asemenea a aplicării sancțiunilor instituite în dreptul intern în temeiul articolului 17 din această directivă a libertății de alegere a cocontractantului, în măsura în care aceasta nu se bazează pe sex, origine rasială, origine etnică sau cetățenie, în situația în care discriminarea s-ar manifesta prin refuzul de a încheia un contract de drept civil în temeiul căruia munca ar fi prestată de o persoană fizică ce desfășoară o activitate economică nesalariată, dacă motivul acestui refuz ar fi orientarea sexuală a potențialului cocontractant?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- 30 Cu titlu introductiv, este necesar să se arate că, prin trimiterea la articolul 17 din Directiva 2000/78, pe care o conține întrebarea adresată, instanța de trimitere urmărește numai să sublinieze că, în cazul aplicabilității, în litigiul principal, a dispozițiilor articolului 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din această directivă, se vor aplica și articolul 17 menționat și, în consecință, sancțiunile prevăzute de dreptul național în aplicarea acestuia din urmă. În această măsură, întrebarea nu necesită o interpretare specială a articolului 17 menționat.
- 31 Astfel, prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din Directiva 2000/78 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care are ca efect excluderea, în temeiul liberei alegeri a părții contractante, de la protecția împotriva discriminărilor care trebuie conferită în temeiul acestei directive, a refuzului, pe motiv de orientare sexuală a unei persoane, de a încheia sau de a reînnoi cu aceasta din urmă un contract care are ca obiect realizarea de către această persoană a anumitor prestații în cadrul exercitării unei activități independente.
- 32 Astfel, se ridică întrebarea dacă o situație precum cea în discuție în litigiul principal intră în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78.

Cu privire la articolul 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78

- 33 Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78, „[î]n limitele competențelor conferite [Uniunii], [această] directivă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă, inclusiv criteriile de selecție și condițiile de recrutare, oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale, inclusiv în materie de promovare”.
- 34 În această privință, trebuie constatat că directiva menționată nu face trimitere la dreptul statelor membre pentru a defini noțiunea de „condiții de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă”, care figurează în această dispoziție. Or, rezultă atât din cerința aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cea a principiului egalității că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu conține nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul său de aplicare trebuie, în mod normal, să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă (Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 25, precum și jurisprudența citată).
- 35 În plus, din moment ce aceeași directivă nu definește termenii „condițiile de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă”, aceștia trebuie interpretați în conformitate cu sensul lor obișnuit în limbajul curent, ținând seama și de contextul în care sunt utilizați și de obiectivele urmărite de reglementarea din care fac parte (Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 26, precum și jurisprudența citată).
- 36 În primul rând, trebuie să se constate că din utilizarea coroborată a termenilor de „încadrare în muncă”, „activități nesalariate” și „muncă” reiese că condițiile de acces la orice activitate profesională, oricare ar fi natura și caracteristicile acesteia, intră sub incidența articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 și, prin urmare, intră în domeniul de aplicare al acesteia din urmă. Astfel, acești termeni trebuie înțeleși în sens larg, după cum reiese dintr-o comparație a diferitelor versiuni lingvistice ale acestei dispoziții și din utilizarea în acestea a unor

expresii generale precum, pe de o parte, în ceea ce privește noțiunea de „activitate nesalariată” „*actividad por cuenta propia*”, „*selvstændig erhvervsvirksomhed*”, „*selbständiger Erwerbstätigkeit*”, „*self-employment*”, „*arbeid [...] als zelfstandige*” și „*pracy na własny rachunek*”, precum și, pe de altă parte, în ceea ce privește noțiunea de „muncă”, „*ejercicio profesional*”, „*erhvervsmæssig beskæftigelse*”, „*unselbständiger Erwerbstätigkeit*”, „*occupation*”, „*beroep*” și „*zatrudnienie*”, în limbile spaniolă, daneză, germană, engleză, neerlandeză și, respectiv, polonă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 27).

- 37 Pe de altă parte, în afara faptului că dispoziția menționată vizează direct activitățile nesalariate, reiese de asemenea din termenii „încadrare în muncă” și „muncă”, înțeleși în sensul lor obișnuit, că legiuitorul Uniunii nu a intenționat să limiteze domeniul de aplicare al Directivei 2000/78 la posturile ocupate de un „lucrător”, în sensul articolului 45 TFUE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 28, precum și jurisprudența citată).
- 38 Modul de redactare a articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 confirmă că domeniul de aplicare al acesteia nu se limitează doar la condițiile de acces la posturile ocupate de „lucrători”, în sensul articolului 45 TFUE, din moment ce, potrivit acestui mod de redactare, directiva se aplică „tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice [...] oricare ar fi ramura de activitate și la toate nivelurile ierarhiei profesionale” (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 29).
- 39 Interpretarea textuală a articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 este confirmată de obiectivele acesteia, din care rezultă că noțiunea de „condiții de acces la încadrare în muncă, la activități nesalariate sau la muncă”, care definește domeniul de aplicare al acestei directive, nu poate face obiectul unei interpretări restrictive (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 30, precum și jurisprudența citată).
- 40 În această privință, trebuie amintit că Directiva 2000/78 a fost adoptată în temeiul articolului 13 CE, devenit, după modificare, articolul 19 alineatul (1) TFUE, care conferă Uniunii competența de a lua măsurile necesare în vederea combaterii oricărei discriminări bazate printre altele pe orientarea sexuală (Hotărârea din 23 aprilie 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punctul 35).
- 41 În conformitate cu articolul 1 din Directiva 2000/78 și astfel cum reiese atât din titlul și din preambulul, cât și din conținutul și din finalitatea acesteia, directiva menționată are ca obiectiv stabilirea unui cadru general de combatere a discriminării pe motive printre altele de orientare sexuală, în ceea ce privește „încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă”, în vederea punerii în aplicare, în statele membre, a principiului egalității de tratament, oferind oricărei persoane o protecție eficientă împotriva discriminării bazate printre altele pe acest motiv (Hotărârea din 23 aprilie 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punctul 36 și jurisprudența citată).
- 42 În special, în considerentul (9) al directivei menționate se subliniază că încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă reprezintă elementele esențiale care creează premisele garantării șanselor egale pentru toți și contribuie într-o mare măsură la deplina participare a cetățenilor la viața economică, culturală și socială, precum și la dezvoltarea personală. Tot în acest sens,

considerentul (11) al aceleiași directive enunță că discriminarea pe motive printre altele de orientare sexuală poate compromite realizarea obiectivelor Tratatului FUE, cum ar fi: un nivel al ocupării forței de muncă și de protecție socială ridicat, creșterea nivelului de trai și a calității vieții, coeziunea economică și socială, solidaritatea și libera circulație a persoanelor (Hotărârea din 23 aprilie 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punctul 37).

- 43 Prin urmare, Directiva 2000/78 nu este un act de drept derivat al Uniunii precum cele, întemeiate printre altele pe articolul 153 alineatul (2) TFUE, care urmăresc numai protecția lucrătorilor ca parte defavorizată a unui raport de muncă, ci are ca obiect eliminarea, din motive de interes social și public, a tuturor obstacolelor întemeiate pe motive discriminatorii în calea accesului la mijloacele de subzistență și la capacitatea de a contribui la societate prin muncă, indiferent de forma juridică în temeiul căreia aceasta din urmă este prestată (Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 34, precum și jurisprudența citată).
- 44 Deși Directiva 2000/78 are astfel vocația de a acoperi o gamă largă de activități profesionale, inclusiv cele desfășurate de lucrători care desfășoară o activitate independentă în vederea asigurării subzistenței lor, nu este mai puțin adevărat că trebuie să se distingă activitățile care intră în domeniul de aplicare al acestei directive de cele care constau într-o simplă furnizare de bunuri sau de servicii unuia sau mai multor destinatari, care nu intră în acest domeniu de aplicare.
- 45 Prin urmare, pentru ca anumite activități profesionale să intre în domeniul de aplicare al Directivei 2000/78, trebuie ca aceste activități să fie reale și exercitate în cadrul unui raport juridic caracterizat de o anumită stabilitate.
- 46 În speță, deși revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia dacă activitatea exercitată de reclamant îndeplinește acest criteriu, este necesar să se arate, în primul rând, că din dosarul de care dispune Curtea reiese că reclamantul a pregătit personal, pe baza unor contracte de antrepriză succesive de scurtă durată, încheiate în cadrul activității sale economice independente, montaje audiovizuale, trailere sau documentare pentru biroul editorial și de promovare al Programului 1 al TP. În al doilea rând, reiese de asemenea din acest dosar că reclamantul depindea, în exercitarea acestei activități, de repartizarea perioadelor de serviciu săptămânale efectuate de W. S. și că tocmai fusese evaluat recent cu succes în cadrul unei reorganizări a structurilor interne ale TP.
- 47 Or, din moment ce, astfel cum reiese din decizia de trimitere, activitatea desfășurată de reclamant constituie o activitate profesională reală și efectivă, exercitată personal în mod regulat în beneficiul aceluiași destinatar, care îi permite să aibă acces, în tot sau în parte, la mijloace de subzistență, problema dacă condițiile de acces la o astfel de activitate intră în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 nu depinde de calificarea acestei activități drept „salariată” sau „nesalariată”, domeniul de aplicare al acestei dispoziții și, prin urmare, cel al acestei directive trebuind înțelese în sens larg, astfel cum s-a arătat la punctul 36 din prezenta hotărâre.
- 48 În al doilea rând, în ceea ce privește problema dacă încheierea unui contract de antrepriză, precum cel în discuție în litigiul principal, intră sub incidența noțiunii de „condiții de acces” la activități nesalariate, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78, guvernul polonez a susținut, în observațiile sale scrise și în ședință, că reclamantul își exercitase deja pe deplin dreptul de acces la o activitate independentă înainte de încheierea contractului de antrepriză în discuție în

litigiul principal și că putea să continue să îl exercite fără obstacole, inclusiv în beneficiul altor destinatari decât TP, aceasta din urmă nefiind în măsură să restrângă acest drept, care ar privi chiar decizia de a exercita o asemenea activitate.

- 49 În această privință, trebuie amintit că din jurisprudența Curții rezultă că sintagma „condițiile de acces” la activități nesalariate vizează, în limbajul curent, împrejurări sau fapte a căror existență trebuie stabilită în mod imperativ pentru ca o persoană să poată exercita o anumită activitate independentă (a se vedea prin analogie Hotărârea din 23 aprilie 2020, Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI, C-507/18, EU:C:2020:289, punctul 33).
- 50 Or, trebuie subliniat că, pentru ca o persoană precum reclamantul să își poată exercita efectiv activitatea profesională, încheierea unui contract de antrepriză constituie o împrejurare a cărei existență poate fi imperativă. În consecință, noțiunea de „condiții de acces” la activități nesalariate, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78, poate include încheierea unui contract precum cel în discuție în litigiul principal.
- 51 Din cele de mai sus rezultă că refuzul de a încheia un contract de antrepriză cu un contractant care desfășoară o activitate economică independentă pentru motive legate de orientarea sexuală a acestui contractant intră în domeniul de aplicare al acestei din urmă dispoziții și, prin urmare, în cel al acestei directive.

Cu privire la articolul 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78

- 52 Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78, aceasta se aplică „în ceea ce privește condițiile de încadrare și de muncă, inclusiv condițiile de concediere și de remunerare”.
- 53 În primul rând, este necesar, desigur, să se constate că, spre deosebire de articolul 3 alineatul (1) litera (a) din această directivă, articolul 3 alineatul (1) litera (c) menționat nu face referire în mod expres la „activități nesalariate”, ci se raportează numai la condițiile „de încadrare în muncă” și de „muncă”.
- 54 Cu toate acestea, astfel cum rezultă din jurisprudența Curții citată la punctul 43 din prezenta hotărâre, Directiva 2000/78 nu urmărește numai protecția lucrătorilor ca parte defavorizată a unui raport de muncă, ci are ca obiect eliminarea, din motive de interes social și public, a tuturor obstacolelor întemeiate pe motive discriminatorii în calea accesului la mijloacele de subsistență și la capacitatea de a contribui la societate prin muncă, indiferent de forma juridică în temeiul căreia aceasta din urmă este prestată.
- 55 Rezultă că protecția conferită de Directiva 2000/78 nu poate depinde de calificarea formală a unui raport de muncă în dreptul național sau de alegerea făcută la angajarea persoanei în cauză între o categorie de contract sau alta (a se vedea prin analogie Hotărârea din 11 noiembrie 2010, Danosa, C-232/09, EU:C:2010:674, punctul 69), din moment ce, astfel cum s-a subliniat la punctul 36 din prezenta hotărâre, termenii acestei directive trebuie înțeleși în sens larg.
- 56 În măsura în care, în temeiul articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78, aceasta din urmă se aplică tuturor persoanelor, atât în sectorul public, cât și în cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește „condițiile de acces [...] la activități nesalariate”, obiectivul urmărit de această directivă nu ar putea fi atins dacă protecția conferită de aceasta împotriva oricărei forme de discriminare bazate pe unul dintre motivele menționate la articolul 1 din directiva menționată, cum ar fi printre altele orientarea sexuală, nu ar permite garantarea

respectării principiului egalității de tratament după accesul la aceste activități nesalariate și, așadar, în special în ceea ce privește condițiile de exercitare și de încetare a activităților menționate. Prin urmare, această protecție se extinde la relația profesională vizată în integralitatea sa.

- 57 O astfel de interpretare răspunde obiectivului Directivei 2000/78, care constă în a stabili un cadru general de combatere a discriminării printre altele pe motive de orientare sexuală în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă, astfel încât noțiunile care, la articolul 3 din această directivă, precizează domeniul de aplicare al acesteia nu pot face obiectul unei interpretări restrictive (a se vedea prin analogie Hotărârea din 2 iunie 2022, HK/Danmark și HK/Privat, C-587/20, EU:C:2022:419, punctul 51).
- 58 Astfel, rezultă dintr-o interpretare teleologică a articolului 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78 că noțiunea „condiții de încadrare și de muncă” care figurează în acesta vizează, în sens larg, condițiile aplicabile oricărei forme de activitate salariată și nesalariată, indiferent de forma juridică sub care este exercitată această activitate.
- 59 În al doilea rând, se ridică problema dacă decizia TP de a nu onora și de a nu reînnoi contractul de antrepriză pe care l-a încheiat cu reclamantul, punând capăt raportului lor profesional, pentru motive care se pretinde că sunt legate de orientarea sexuală a persoanei interesate, intră sub incidența noțiunii de „condiții de încadrare în muncă și de muncă”, în sensul articolului 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78.
- 60 În această privință, guvernul polonez arată că, în relațiile sale cu cocontractantul său, un lucrător care desfășoară o activitate independentă nu este legat de un raport de muncă în cadrul căruia o parte o poate „concedia” pe cealaltă.
- 61 Desigur, noțiunea de „concediere” vizează, în general, încetarea unui contract de muncă încheiat între un lucrător salariat și angajatorul său.
- 62 Cu toate acestea, astfel cum a arătat doamna avocată generală în esență la punctul 102 din concluzii, noțiunea „concediere” nu figurează la articolul 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78 decât ca exemplu al noțiunii „condiții de încadrare în muncă și de muncă” și vizează în special încetarea unilaterală a oricărei activități menționate la acest articol 3 alineatul (1) litera (a).
- 63 Astfel, trebuie subliniat în special că, asemenea unui lucrător salariat care își poate pierde în mod involuntar locul de muncă salariat în urma printre altele a unei „concedieri”, o persoană care a desfășurat o activitate independentă poate fi și ea constrânsă să înceteze acea activitate de către cocontractantul său și să se afle astfel într-o situație de vulnerabilitate comparabilă cu cea a unui lucrător salariat concediat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 decembrie 2017, Gusa, C-442/16, EU:C:2017:1004, punctul 43).
- 64 În speță, TP a anulat în mod unilateral perioadele de serviciu săptămânale ale reclamantului care începeau la 7 și, respectiv, la 21 decembrie 2017 și între TP și reclamant nu a fost încheiat niciun nou contract de antrepriză în urma publicării online de către acesta din urmă a videoclipului menționat la punctul 18 din prezenta hotărâre.
- 65 Prin urmare, faptul că, în luna decembrie 2017, reclamantul nu a putut realiza niciuna dintre perioadele de serviciu săptămânale prevăzute de contractul de antrepriză pe care îl încheiase cu TP pare să constituie, în lumina jurisprudenței Curtții citate la punctul 63 din prezenta hotărâre,

o încetare involuntară a activității unui lucrător care desfășoară activități independente care poate fi asimilată cu concedierea unui lucrător salariat, aspect a cărui verificare revine însă instanței de trimitere.

- 66 În aceste condiții, sub rezerva aprecierii menționate la punctul 46 din prezenta hotărâre, decizia TP de a nu reînnoi acest contract de antrepriză din cauza, în opinia reclamantului, a orientării sale sexuale, punând astfel capăt relației profesionale existente între ei, intră în domeniul de aplicare al articolului 3 alineatul (1) litera (c) din Directiva 2000/78.

Cu privire la articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78

- 67 Revine instanței de trimitere sarcina de a stabili, având în vedere ansamblul împrejurărilor pertinente ale litigiului cu care este sesizată, în special Legea privind egalitatea de tratament, a cărei interpretare este exclusiv de competența sa, dacă excluderea din domeniul de aplicare al acestei legi a libertății de alegere a părții contractante, în măsura în care această alegere nu se întemeiază pe sex, rasă, origine etnică sau cetățenie, astfel cum este prevăzută la articolul 5 punctul 3) din legea menționată, constituie o discriminare directă sau indirectă, întemeiată pe orientarea sexuală a reclamantului.
- 68 În ipoteza în care această instanță ar concluziona că există o astfel de discriminare, trebuie să se mai precizeze că această discriminare nu poate fi justificată, astfel cum susțin reclamantul și guvernul belgian, prin unul dintre motivele prevăzute la articolul 2 alineatul (5) din Directiva 2000/78.
- 69 Potrivit acestei dispoziții, această directivă nu aduce atingere măsurilor prevăzute de legislația națională care, într-o societate democratică, sunt necesare pentru securitatea publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor penale, protecția sănătății publice și protecția drepturilor și libertăților semenilor.
- 70 Prin adoptarea dispoziției menționate, legiuitorul Uniunii a urmărit să prevină și să arbitreze un conflict în materie de încadrare în muncă și ocupare a forței de muncă între, pe de o parte, principiul egalității de tratament și, pe de altă parte, necesitatea de a asigura ordinea, securitatea și sănătatea publică, prevenirea infracțiunilor, precum și protecția drepturilor și a libertăților individuale, care sunt indispensabile funcționării unei societăți democratice. Astfel, acesta a decis că în anumite cazuri, enumerate la articolul 2 alineatul (5) din directiva menționată, principiile stabilite prin aceasta din urmă nu sunt aplicabile unor măsuri care prevăd un tratament diferențiat bazat pe unul dintre motivele enumerate la articolul 1 din aceeași directivă, cu condiția totuși ca aceste măsuri să fie necesare pentru realizarea obiectivelor sus-menționate (Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, punctul 41 și jurisprudența citată).
- 71 Întrucât acest articol 2 alineatul (5) instituie o derogare de la principiul interzicerii discriminărilor, el trebuie interpretat în mod restrictiv (Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Cafaro, C-396/18, EU:C:2019:929, punctul 42 și jurisprudența citată).
- 72 În speță, este necesar să se constate, în primul rând, că reglementarea națională în discuție în litigiul principal, și anume articolul 5 punctul 3) din Legea privind egalitatea de tratament, constituie o măsură prevăzută de legislația națională, în sensul articolului 2 alineatul (5) menționat.

- 73 În al doilea rând, articolul 5 punctul 3) menționat din Legea privind egalitatea de tratament pare, *a priori*, desigur, să urmărească un obiectiv privind protecția drepturilor și libertăților semenilor, în sensul aceluiași articol 2 alineatul (5), mai precis protecția libertății contractuale, garantând libertatea de a alege o parte contractantă, cu condiția ca această alegere să nu se întemeieze pe sex, rasă, origine etnică sau cetățenie.
- 74 Astfel, protecția conferită la articolul 16 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, intitulat „Libertatea de a desfășura o activitate comercială”, implică libertatea de a desfășura o activitate economică sau comercială, libertatea contractuală, precum și libera concurență și vizează printre altele libera alegere a partenerului economic (Hotărârea din 21 decembrie 2021, Bank Melli Iran, C-124/20, EU:C:2021:1035, punctul 79 și jurisprudența citată).
- 75 Cu toate acestea, libertatea de a desfășura o activitate comercială nu constituie o prerogativă absolută, ci trebuie să fie luată în considerare din perspectiva funcției sale în societate (Hotărârea din 22 ianuarie 2013, Sky Österreich, C-283/11, EU:C:2013:28, punctul 45 și jurisprudența citată).
- 76 În speță, este suficient să se constate că, astfel cum a arătat în esență doamna avocată generală la punctul 111 din concluzii, însuși faptul că articolul 5 punctul 3) din Legea privind egalitatea de tratament prevede un anumit număr de excepții de la libertatea de a alege o parte contractantă atestă faptul că legiuitorul polonez însuși a considerat că o discriminare nu putea fi considerată necesară în vederea garantării libertății contractuale într-o societate democratică. Or, nimic nu permite să se considere că situația ar fi diferită în funcție de împrejurarea dacă discriminarea în cauză se întemeiază pe orientarea sexuală sau pe unul dintre celelalte motive prevăzute în mod expres la acest articol 5 punctul 3).
- 77 De altfel, a admite că libertatea contractuală permite refuzul de a contracta cu o persoană pe motiv de orientare sexuală a acesteia din urmă ar însemna privarea articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/78 de efectul său util în măsura în care această dispoziție interzice în mod precis orice discriminare întemeiată pe un astfel de motiv în ceea ce privește accesul la activități nesalariate.
- 78 Având în vedere cele ce precedă, este necesar să se constate că articolul 5 punctul 3) din Legea privind egalitatea de tratament nu poate justifica, în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal, o excludere de la protecția împotriva discriminărilor, conferită de Directiva 2000/78, atunci când această excludere nu este necesară, conform articolului 2 alineatul (5) din această directivă, pentru protecția drepturilor și libertăților semenilor într-o societate democratică.
- 79 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din Directiva 2000/78 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care are drept efect excluderea, în temeiul liberei alegeri a părții contractante, de la protecția împotriva discriminărilor care trebuie conferită în temeiul acestei directive a refuzului, pe motiv de orientare sexuală a unei persoane, de a încheia sau de a reînnoi cu aceasta din urmă un contract care are ca obiect realizarea de către această persoană a anumitor prestații în cadrul exercitării unei activități independente.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 80 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Articolul 3 alineatul (1) literele (a) și (c) din Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă

trebuie interpretat în sensul că

se opune unei reglementări naționale care are drept efect excluderea, în temeiul liberei alegeri a părții contractante, de la protecția împotriva discriminărilor care trebuie conferită în temeiul acestei directive a refuzului, pe motiv de orientare sexuală a unei persoane, de a încheia sau de a reînnoi cu aceasta din urmă un contract care are ca obiect realizarea de către această persoană a anumitor prestații în cadrul exercitării unei activități independente.

Semnături